

De Mammoetschedel van Bergharen

Thijs van Kolfschoten

Zaterdag 19 februari 1994 is voor de Werkgroep Onderwaterarcheologie Oostelijk Rivierengebied (W.O.O.R.) een dag om nooit te vergeten. Het was een zonnige dag, een paar graden onder nul en terwijl half Nederland op het ijs stond, zaten duikers van de W.O.O.R. er min of meer onder. Een deel van het ijs werd stuk geslagen, er werd een 'weg' gebaad naar de schat die op een diepte van 12 meter was ontdekt. De schat zou die middag geborgen worden en om half vier was het dan zo ver. Toen werd de vondst boven het ijskoude water getild en kregen de belangstellenden waaronder het NOS-journaal, de schedel van een mammoet te zien. Net op tijd om tijdens het jeugdjournaal van half zeven de reportage over deze zeldzame berging uit te kunnen zenden en de mammoetschedel van Bergharen aan het grote publiek te laten zien.

De W.O.O.R.

De Werkgroep Onderwaterarcheologie Oostelijk Rivierengebied bestaat uit 12 duikers die veel ervaring heb-

ben met het uitvoeren van archeologisch onderzoek en het bergen kostbare bodemschatten. De werkgroep was de laatste jaren o.a. actief bij het Romeinse Maasbrugproject bij Cuijk, een project van de Afdeling Archeologie Onderwater van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (R.O.B.). De W.O.O.R. stelt zich tot doel het Oostelijk Rivierengebied te verkennen en één van die verkenningstochten leidde tot deze spectaculaire vondst. Op 24 januari 1994 werd de schedel ontdekt in de recreatieplas De Groene Heuvels tussen Bergharen en Ewijk. Van baggeraars en van lokale duikers hadden duikers van de W.O.O.R. gehoord dat er in de plas botten gevonden waren en het Natuurmuseum Nijmegen e.o. kreeg enige tijd geleden een stuk onderzoek van een mammoet aangeboden, die uit die plas afkomstig zou zijn. Aanleiding om eens op onderzoek uit te gaan.

In een talud op 12 meter diepte werd iets gevonden. Het bleken kiezen van een mammoet te zijn die boven het zand uitstaken. Voorzichtig werd er 'opgegraven' en

Fig. 1: Het team dat de mammoetschedel van Bergharen heeft geborgen: de achterste rij (v.l.n.r.): Jean Claude van Casteren, Aart van Kraaij, Joost van d49Besselaar, Martin Verrijt; vooraan: Jos van de Heijden, Wilfried Hermans, Willem van Kolvoort, Noud Cornelissen, Henry Hoogewoud en Wilco van Lanen. (Foto: Natuurmuseum, Nijmegen)

er kwam een bijna complete schedel te voorschijn die voor een groot deel in de klei verankerd was. Met veel moeite kon de schedel worden gelicht, een operatie die met behulp van een onderwatercamera is vastgelegd.

De Mammoetschedel

De mammoetschedel van Bergharen is een vrijwel complete schedel. De rechter slagtang en de tandkas ontbreken, de linker slagtang is bij de schedel afgebroken. Uit de diameter van de slagtang valt af te leiden dat het om een mammoetstier gaat. De twee bovenkaakskiezen zijn zeer gaaf. Het zijn twee laatste molaren (M3) die voor een deel zijn afgesleten; het dier zal dus zo'n 40-60 jaar oud geworden zijn.

De absolute ouderdom van de schedel is nog niet bekend. Het gaat, naar we aannemen, om een vondst uit de laatste ijstijd, het Weichselien. Een C-14 datering en het paleobotanisch onderzoek van het sediment uit de hersenholte van de schedel zullen, naar verwachting, aantonen in welke periode van de Weichselien het dier geleefd heeft. Dan zal o.a. blijken of de mammoet van Bergharen en de Mammoeten van Orvelte tijdgenoten waren.

Bij de Faculteit Prehistorie van de Rijksuniversiteit Leiden zullen de sedimenten nader worden onderzocht. Of het paleo-ecologisch onderzoek net zoveel informatie zal opleveren als het onderzoek bij Orvelte valt te betwijfelen. De sedimenten zien er op het eerste gezicht, minder gunstig uit. Neemt niet weg dat de mammoetschedel van Bergharen een uniek stuk is, een stuk om in te lijsten. Het Natuurmuseum Nijmegen e.o. die de schedel prepareert en in de toekomst zal exposeren, kan met recht trots zijn op deze aanwinst.

Adres van de auteur:

Th. van Kolfschoten
Instituut voor Prehistorie
Rijksuniversiteit Leiden
Postbus 9515
2300 RA Leiden

Fig. 2: De mammoetschedel van Bergharen. (Foto: Natuurmuseum Nijmegen).